

גו א ב מ"י פ"ה מהל' תפנית הלכה טו סמג
עשין מדי'ס ג טוש"ע א"ח
סיומן תקס טעף ד':
גו ג מ"י פ"ה מהל' ג"מ
הלכה ט סמג עשין טו
טוש"ע ח"מ ט' תמ טעף
ג':

גח ד מ"י פ"ה מהל' ע"ז
הלכה א סמג לאון ג
טוש"ע י"ד ט' קפת
טעף א':
גמ ה מ"י שם הלכה ג
טוש"ע שם טעף ג':

מוסף רש"י

בעקבות משיחא. סופי
מלך המשיח (תהלים פט
גב). יוקר יאמיר. ס"א:
היוקר יעוה, שלג יכדו
זה את זה, וקר כבוד, ל"א
היוקר יעוה, מנבד שבה
יה עוהו ומלא. מ"ר
(סנהדרין יג). הגפן תתן
פריה והיין ביוקר.
ואפ"כ יהיה הין ביוקר,
שלג יהיה זרבה צפרי
עננו, ל"א שמה כולן
רודפין אחר הין ומשמרין
וממיקר הין א"ש"פ שרוב
יין צעתי (סו). בית
הכרם. מקום שלמתי
חכמים מוועדין שם
ללמוד תורה (סו).
הגבול. מקום שקן שמו
יתומים (סו).
ואנשי הגבול. אנשי גבול
ארץ ישראל, ל"א אנשי
גוה, סנהדרין (סו).
נערים ילדינו פני
דקנים. כלומר יקנים
ויבישו אותם (סו). אדוני
יעמדו מפני קטנים.
לכבוד, והיניו דלמדין
בעקבות המשיח חוצפה
ינא (סו). בת קמה
באמה. לתרפה ולנישה
(סו). פני הדרור כפני
הכלב. דמיון ממש לכלב.
מ"ר, ל"א כפני הכלב שלג
תבישו זה מזה (סו).
טבלא דחד פומא. והא
זוג התקנא (גיטין יד) וזה
הורקנוס בר'
האריסטובולוס. אחים היו
ומריצין על דבר המלכה
(בב"ק צג). היו
משלשין דינרין
בקופה. אחת שפטים
מוקדין מעל המורה דינרין
מתרומת הלכה בקופה
לאותן שחזון לקות ממדין
אחד. מצפנים (מנחות
טז). חכמת יונית.
רמימות (סו). נעץ
צפניו. מקץ שכן דרך
חזק סגורין אוח (ב"ק
צג). ועל אותה שעה
שנינו. במנחות (טז):
מעשה רבא עומר
מגנות צריפים. שהיה
רגיל ללג מן הקרוב
לירושלים, אותה שעה על
מנחת לרפיין רחוק
מירושלים, לפי שהחייבו
בני המלך את תפוחות
השרה (ב"ק פג): שאותן
החילות החייבו כל קציבות
ירושלים (מנחות טז).
מבקעת עין סוכר. שם
מקום (ב"ק פג). אי לשון
יונית. הוא לשון תל
וקרוב לשון ללג הוא (סו)
ג. אי לשון פרסי. לשון
לגה מלרמי. צלמן יושלל
הסמוכה ליון נקט יוני,
ובכל הסמוכה לפרס נקט
לשון פרסי (סו). ודמית
יונית. בני פלטיין
הקרויב למלכות מספרין
בה (סו). עיני עוללה
לנפשי. לא גרסיין מל'
דמית. כלומר כן אמר רבן
שמעון, קורא לני על עמני

אולא ונוולא. הולכים ודלים ומתנוולים: צעקות המשיח. צוקף
הגלות לפני צאת משיח: והיין ביוקר. שהכל עוסקין במשתאות:
י ואין סוכה. אין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלים בחטאות
וכשמוכחין אומר לו אתה כמוני: וזית הוועד. של חכמים יהיו
לזית ויהא חרב מאין איש ובעלי
זימה מתגודדים שם מפני שחון
לעיר היו צתי מדרשות שלהם:
גב' של מלה ושל גפרית. ענין
עטרה עושין מאכזן של מלה שהוא
ללול ככאן הדולח וקורין שלימי"א
ולועיין אותה כמין ליורין בגפרית
כשם שעושין כלי זהב וכסף וקורין
נאול"א: חילי. לישק"א כמין גומא
הגל זמיס: טבלא דחד פומא.
זוג של עינבל אחד שמקשקשין בו
לשיר צבית המשתאות: עננורא.
כן קורין אותה בלשון לע"ז טנבור
והוא עשוי דפנותיו עגולות כעין
נפה וקושרין דפנותיו חוטין של
ברזל וסומחין על פיו עור כשהוא
לח ומוחה והוא מתייבש שם מחליו
וכשמכין עליו צמקל דק הוא מוציא
קול ללול ויש אומנין שידועין להכות
עליו מכה אחר מכה כסדר עד
ששמע כמין שיר: מיתלף בטבלא
דחד פומא. זוג של עינבל שעושים
צבית משתאות דומה לו צקול ואתי
למעבד ההוא דגזור עליה: קפיזא.
כלי ממוחן ג' לוגין: עיר של זהב.
עטרה של זהב ועיר של זהב מנוריית
עליה: כיפה. כמו כובע של לומר
לכן שקורין פילטר"א: אדוניס
המוהבוס. טלית כבועה שני וכו'
קצועין טסי זהב עד שמעמידין אותה
כמין כיפה: אצל עושה הוא
פריפיר. כמין כיפה של מעגלי עץ
כמו שאנו עושין ומולין בה נטיפין
ורדידי זהב כמו שאנו עושין: חממ
יווניס. לשון חממה שמדברים בו
בני פלטיין ואין אחר העם מכירין
בו: מלני צים השמונא. שני אחים
שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנוס
ואריסטובולוס: היה הורקנוס
מצחוץ. כר על ירושלים והציא עמו
צקופה. מתרומת הלכה לתמידיס:

היה שם זקן אחד. מצפנים: לעו להם. לאותן שחזון: נעץ צפניו
וודעוה. מחמת המלך שבערה על חילול שמו: ועל אוסה שנה
שנינו כו'. שאותה שנה החריבו החיילות את הזרעים שסביבות
מדנית ירושלים והוצרך להציא אותה שנה את העומר מגנות לרפיס
וצשאר השנים מלות העומר להציא
מן הקרוב לירושלים כדכתיב (ויקרא
ג) כרמל (ג) תקריבו שיהא הזרע
לח והכר מלא ממנו וכשהוא על
מרחוק מתייבש ומתמעך ואין כר
השבלת מלא מן הגרעין: לשון סורסי.
קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני
זה לשון גמרת ירושלמי ואומות
העולם קורין אותו לינג"א שוריי"א:
או לשון יווני. שהיו קרובין לארץ יון
ולשון יון יפה מזה והיה לו לספר
בו: מאי דכתיב לא גרס אלא ר"ש
קרא מקרא זה על עמנו ואמר שעליו
לעולל את עיניו צבתי יותר מן הכל:
עוללה. מנוולת את (ה) עיני:
נפשי. על נפשי מפני קורוטי:
מספר קומי. שערו שלפניו ומניח
צלורית מלחוריו: מדרבי האמורי.
שהן מניחין צלורית לשם עבודת
כוכבים: נגנו ספר טורה. שהיה
בעל הלכות מפני שמועה הרבה
וסדורות צפיו כאלו כתוב בספר
כדלמך בסנהדרין (דף סא). הרבה
תורה למדתי מרבתי ולא עוד אלא
שאני שונה שלשת אלפים הלכות
בנטיעות קישואין ושלש מאות צבית
עזה: עלה ומחשבה. שהיה זהיר
בדרשות וצקי בהלכות וצתשונת
האפיקורסיס ולהצין ברמזיהם כדלמרי'
צפ"ק דחגיגה (דף ה): כי נח נפשיה
אמרו ליה רבנן מאי מהו עלן
ממיניס אמר להן אצדה ענה
מצני ישראל נסרחה חכמה של
עובדי כוכבים: זועי טורה.
עומק סכרל ולסמוך טעמי תורה
שבעל פה על מדרשי המקראות
ואותיות היתרים ולשונות המשתים
במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשיר
הוא כדלמרי' (שבת דף נד): מריסר
אלפי עגלי הוה מעשר מעדריה כל
שמא: דאינא אנה. שאני ענוותן:
הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

יוונית אמר להן כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידיכם למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו
להם חזיר כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפניו (ב) נודעוה א"י ארבע מאות פרסה אותה שעה יאמרו
ארור אדם שיגדל חזירים וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית ועל אותה שנה שנינו מעשה רבא
עומר מגנות צריפים ושתי הלחם מבקעת עין סוכר איני והאמר רבי בא"י לשון סורסי למה אלא אי
לשון הקודש אי לשון יונית ואמר ר"ב יוסף בבבל לשון ארמי למה אלא או לשון הקודש או לשון פרסי
לשון יונית לחוד וחכמת יונית לחוד וחכמת יונית מי אסירא ויהאמר רב יהודה אמר שמואל משום
רשב"ג מאי דכתיב יעני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדים היו בבית אבא חמש מאות למדו
תורה וחמש מאות למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהן אלא אני כאן וכן אחי אבא בעסאי שאני של
בית ר"ג דקרובין למלכות הוו דתניא ימספר קומי הרי זה מדרכי האמורי אבטולוס בן ראובן היתירו
(ג) לספר קומי שהוא קרוב למלכות של בית רבן גמליאל היתירו להן חכמת יונית מפני שקרובין
למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא כלה באפריון וכו': מ"ט משום צניעותא: משמת רבן יוחנן
בטלה החכמה: ת"ר (ז) משמת רבי אליעזר נגנו ס"ת משמת רבי יהושע בטלה עצה ומחשבה משמת
ר"ע בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה משמת רבי אליעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה
שעמרת חכמים עשרם משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה משמת אבא יוסי בן
קמונתא בטלו חסידים ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קמונתא שהיה מקטני חסידים משמת בן עזאי
בטלו השקדנין משמת בן זומא בטלו הדרשנין משמת רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות משמת רבי
הוכפל צרות: משמת רבי בטלה ענוה ויראת חמא: אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא
אנא * אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חמא דאיכא אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

המקרא היה שיש עליו לעולל עיני צבתי ודמעה מכל משתפות העיר (סו). אלף ילדים (סו). מספר קומי. לפנים נחמה (סו). מדרבי האמורי. שמספרים מלפנינו ומשירין צלורית
מאחוריהן, ל"א דרך רומיים לנגח שער שלמעלה מן הארון, כשצבוח הגאונים (סו). לא תיתני יראת חמא דאיכא אנא. רב נחמן בר יצחק ממקדו צבל (מגילה כח:).
הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

(ג) ר"ע וימוולה וכו"ה
כרש"י שלפניו, (ס) סנהדרין
א. א. ס"א והיוקר יעוה
נעץ סנהדרין א. וצפרי"י
ס. ד) סנהדרין א. א.
ה) נעץ"י הגרסא גדולים,
(ו) כש"א מ"י, (ז) [מוס' פט"ו]
ע"ש, (ח) ב"ק פג: מנחות
סד: ט) [נ"ל רבי יוסף,
(י) ב"ק פג. [נעטין גמ. ע"ש
ז"ע ולפי גרסת רש"י
חמא], (י) נע"י חוס' ע"ז לב.
ד"ה אצל, (י) [מוס' פט"ו],
(מ) והמלכות השולטת על
רוב העולם תהא למנות
ממשיכס אחר טעות שלו
[ישן] ותלמידיו ונקלחו מייס.
העתה מדמס אמתערס
ימן, (ז) ב"ס: המיין:

תורה אור השלם
1. עיני עוללה לנפשי
מכל בנות עירי.
איכה ג נא
2. עקרת חכמים עשרם
אקלה פסילים אקלת.
משילי יד כד

הגהות הב"ח
(א) גמ' נעץ צפניו
בהומה מושעפה א"י ד'
מאות פרסה על ד' מאות
פרסה אותה שעה פל"ו
וכן נכש"י: (ג) שם המירו
לו לספר קומי: (א) רש"י
ד"ה ועל אותה וכו'
לירושלים כדכתיב כרמל
הקריבו ג"צ עיני במנחות
דף ס"ד: (ד) ד"ה עוללה
מנוולת את עיני לנפשי:

גליון הש"ס
גמ' א"ל רב נחמן לתנא
לא תיתני. עיני מנילה דף
כח ע"ב רש"י ד"ה רבנ"י:

לעזי רש"י
שלימי"א [ש"ל
ימ"א]. מלה הסלע (כגון
מלה סדומית).
ואולי"א [ביאלי"א].
צתריב שחור.
לישק"א. כרין (צמח).
טנבור"ר. תוף.
פילטר"א [פילטר"ין].
כובע לךד.
לינג"א שוריי"א [לינג"א
השפה
הסורית].